

สัมภาษณ์พิเศษ
บุษย์น้ำทอง เรื่อง/กานันท์ ภาพ

ล้านนาคือชีวิต... รำพัน โศกเศร้า

ยามค่ำคืน แสงไฟจากฟางประกบถูกนำมาวางเรียงราย 2 ข้าง นำทางเราเข้าไปสู่ “ม่อนพ่าย”... เรือใบไม้ได้เป็นเพียงพิพิธภัณฑ์พ่ายพื้นเมืองเชียงใหม่ ที่แห่งนี้ยังเป็นสถานที่ที่ทำให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับวิถีของคนเชียงใหม่ในสมัยก่อน ผ่านเรื่องราวของการแต่งกาย, กาดชาวบ้าน, ของกินคนเมือง, การแสดงแบบล้านนา และปัจจุบันเรือใบไม้แห่งนี้ ยังเป็นที่รองรับของผู้มาเยือน ในรูปแบบการจัดงาน การเลี้ยงฉลอง การแสดงความยินดี โดยทุกอย่างดำเนินไปโดยผ่านความเป็นล้านนา เป็นความประทับใจที่ทำให้ผู้มาเยือนม่อนพ่าย ได้มีโอกาสย้อนกลับไปสัมผัสกับความเป็นเสน่ห์ของล้านนาในอดีต ซึ่งเป็นวิถีชีวิตคนเหนือโดยแท้ ๆ

...ถึงหมดที่กล่าวมา เกิดจากการกุมเกบของพู่ทึงตัวเล็ก ๆ คนหนึ่ง ที่ชื่อ ราพีด โกฎแก้ว สายเลือดคนเชียงใหม่แท้ ๆ ที่ใช้เวลากุมเกบเกือบ 30 ปีในการสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไปแบบของคนล้านนาไปให้สูญหายไปกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

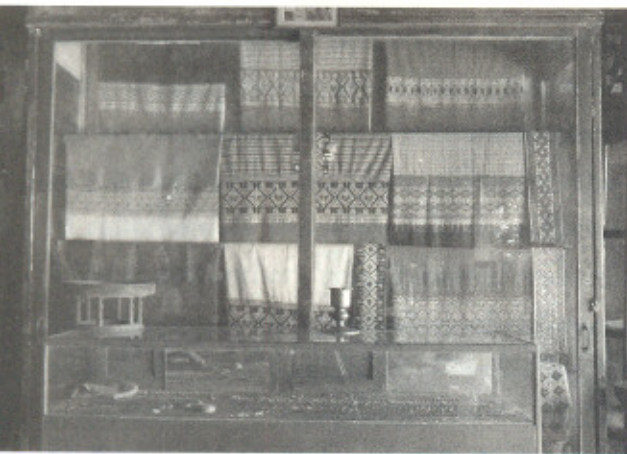
แรงบันดาลใจที่ทำพิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองเชียงใหม่เกิดขึ้นจากอะไรคะ

อยากให้คนเชียงใหม่รู้จักตัวเอง ว่าจริง ๆ แล้วเรามีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สวยงาม ซึ่งคนเชียงใหม่ยังแยกเป็นคนหลายกลุ่ม มีคนไทยเมือง ไทยลื้อ ไทยเขิน ไทยใหญ่ และยังมีชาวเขาก้อ เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่ชัดเจนเขาก็จะไขว้เขว แต่งกายกันไม่ถูก เช่นจะมีคำถามบ่อย ๆ ว่า คนเมืองโพกหัวหรือเปล่า ใส่ผ้าสไบมัย เสียบดอกไม้ด้วยดอกอะไร มันเกิดความไขว้เขว เพราะการตั้งเมืองเชียงใหม่แลงมาด้วยหลาย ๆ อย่างและเสียไปหลาย ๆ อย่าง มีทั้งกวาดต้อนมาและก็เสียพลเมืองไป เพราะฉะนั้นการรวม

เมืองของพระยาภาววิลาส เป็นการเก็บผักใส่หี เก็บข้าวใส่เมือง กลายเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย แต่รวม ๆ แล้วจะคล้ายคลึงกันจนแยกไม่ออก คนภาคอื่นจะรู้ว่าคนภาคเหนือแต่งกายแบบนี้คือเหนือนะ แต่ถ้าคนเชียงใหม่จริง ๆ ยังแยกเป็นคนพื้นเมือง คนไทยญวน คนไทยพื้นเมือง ถ้าไทยลื้อจะไปหนักที่เชียงราย ส่วนไทยใหญ่จะไปหนักที่แม่สะเลียง อีกอย่างทีี่สะสมผ้านอกจากเป็นความชอบ ดิฉันยังมีความตั้งใจว่าจะเก็บผ้าไว้เพื่อเป็นแบบแผน และตั้งใจจะให้มันเป็นแบบอย่าง ดิฉันเป็นคนชอบทำอะไรให้มีหลักฐาน มีรากเหง้า ถ้าเป็นจินตนาการมันจะตอบคำถามคนไม่ได้ เราจะกลายเป็นคนผิด ก็เลยอยากจะเก็บไว้ให้เป็นหลักฐานด้วย จุดประสงค์หลักคือเก็บไว้เพื่อจะเป็นต้นแบบ เพราะว่าคนโบราณเขาทำได้สวยงาม คนสมัยใหม่ยังทำสวยได้ไม่เท่าใช้เวลาเก็บสะสมนานไหมคะกว่าจะมีผ้าเยอะขนาดนี้ เก็บมาประมาณ 25 ปี ดิฉันเริ่มเก็บสะสมมาทีละนิดทีละหน่อย ตอนนี้มีผ้าที่ไม่ได้นำมาจัดวางอีกเยอะ เป็นหลายพันผืน เพราะว่าตอนแรกดิฉันเก็บเฉพาะผ้าล้านนา ตอนหลังเกิดการเปรียบเทียบของล้านนากับล้านช้างอีก ก็เก็บลามไปถึงลาว พม่า เพราะอดีตเรามีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอยู่แล้ว ก็เลยมีผ้าเยอะ

จุดเด่นของผ้าพื้นเมืองล้านนาคืออะไรคะ

ปัจจุบันที่เป็นล้านนาโบราณจะเป็นรูปแบบของผ้าดูที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ผ้าของเชียงใหม่หรือล้านนาต้องเป็นลายขวาง ๆ ถ้าลายตั้ง ๆ จะเป็นอีสาน และลักษณะการใส่ก็แตกต่างกัน ถ้าไม่แยกเขาจะมองไม่เห็น แต่ถ้าเราชนิดเดียวเขาจะรู้เรื่องเลย ผ้าเชียงใหม่จะเป็นลายขวาง ๆ ถ้าต่อเอาต่อตีนข้างล่างจะมีส่วนที่เป็นสี่ ส่วนการใส่เสื้อก็มีความแตกต่างกันตามกลุ่มตามชาติพันธุ์ แต่มีเอกลักษณ์ที่สวยงามของทุกชาติทุกกลุ่มพันธุ์ โดยเฉพาะของคนพื้นเมืองเชียงใหม่ จะมีข้อความตลอดว่า อย่างนี้ใช้พื้นเมืองมัยอย่างนี้ก็ใช้เธอ ซึ่งมันเป็นวิวัฒนาการที่ดิฉันสืบค้นได้คือในอดีตเรายังไม่มีการใส่เสื้อถือเป็นเรื่องปกติ ใส่แต่ท่อนล่างนะคะ แล้วก็พัฒนามาเป็นผ้าพันกาย ตอนนั้นยังไม่มี การตัดเย็บ แล้วก็เริ่มมีเสื้อคอกลม เสื้อเข้ารูป จากนั้นมีดอกแต่งระบาย แล้วก็มีการประยุกต์มาจากต่างประเทศเข้ามา เพราะฉะนั้นมันมีการวิวัฒนาการมา ความตั้งใจ

ดิฉันก็คืออยากจะแยกกลุ่มผ้าและเผ่าพันธุ์ให้ชัดเจน เช่นว่า คนเชียงใหม่โปกหัวหรือเปล้า จริ่ง ๆ คนเชียงใหม่ไม่โปกหัว แล้วถ้าไม่ใช่แล้วคนกลุ่มไหนโปกหัว ไทยลื้อ ไทยส่น เขาโปกหัวนะ แต่ถ้าถามว่าคนเชียงใหม่ไม่โปกหัวโดยเด็ดขาดเลยใช่ไหม ก็ไม่ใช่ เพราะว่าผ้าผืนอเนกประสงค์เขาก็ยังมีใช้อยู่ ผ้าพันกายเวลาร้อนก็เอาไปพันหัวกันเหมือนกันแค่นั้น แต่มันไม่ใช่วัฒนธรรมพื้นเมืองของคนเชียงใหม่ แล้วผ้าสไบละ ไชยั้งไง บางคนก็จะถูกตำหนิว่าใส่เลียนแบบสงฆ์ สไบใน ปัจจุบันมันสั้น มันไม่สามารถพันเฉียงได้ คนเชียงใหม่เขาใช้คล้องคอแล้วก็ทำเฉียง เหล่านี้คือแรงบันดาลใจที่ดิฉันอยากจะบอกผู้คนที่จริง ๆ แล้วที่ถูกคืออย่างไร มันมีรูปแบบของมันอยู่

เชียงใหม่มีที่เดียวหรือเปล้าคะที่มีพิพิธภัณฑ์ผ้า

รู้สึกว่าจะมีหลายที่เหมือนกัน แต่การเก็บและวิธีใช้ จะแตกต่างกัน ส่วนใหญ่เขาจะเก็บรักษาเลย เอาผ้าห่อเก็บไว้ คนที่สามารถแตะต้องได้จะเป็นคนเฉพาะกลุ่ม แต่ของดิฉันจะเปิดให้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น มาดูได้ หยิบได้ จับได้ ไม่ถึงขนาดจับต้องไม่ได้ พิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่เขาห้ามจับ ห้ามแตะ ของดิฉันไม่ถึงขนาดนั้น จับต้องได้ ใช้ได้ด้วย แต่ถ้าเก่ามาก ๆ เราจะเก็บเข้าตู้ ผืนผ้าที่มีเก่ามาก ๆ น่าจะอายุหลายร้อยปี จับต้องแล้วมันจะเสียหาย ดิฉันจะรีบสืบทอดผืนนั้น เก็บแล้วเอาตัวรองมาใช้

ปัจจุบันยังเก็บอยู่หรือเปล้าคะ

ก็ยังเก็บอยู่เรื่อย ๆ ค่ะ แต่เราก็เบาลง เพราะว่ามิ ค่อนข้างครบแล้ว สมัยก่อนตอนที่เก็บใหม่ ๆ ดิฉันแทบไม่ต้องกินต้องใช้อะไรเลย เพราะใช้ซื้อผ้าอย่างเดียว แล้ว

การซื้อผ้าไม่ใช่ซื้อแบบสะดวกสบาย กว่าจะได้ผ้ามาสักผืน ต้องใช้เวลาหลายเดือน หรือไม่ก็ต้องเอาอะไรไปแลกมากกว่าจะได้ แต่ถ้าเจ้าของเขายังรักผ้าผืนนั้นอยู่ดิฉันจะไม่เอาเมื่อก่อนเวลาขึ้นดูร้านขายของเก่าแล้วเจ็บปวด คนที่มาซื้อไม่ใช่คนไทยสักคน ฝรั่งเศส ซื้อไปทีไหนหนอเราก็ไม่รู้ ดิฉันไม่อยากจะให้ตกอยู่ในมือพ่อค้าแม่ค้าแล้วออกไปต่างประเทศ เพราะเราจะเอาที่ไหนมาเป็นแบบแผน บางครั้งเราไม่มีปัญญาเก็บไว้ ทุกวันนี้ดิฉันมานั่งคิดบางทีมันเป็นภาระหนักเหมือนกัน คือต้องดูแลรักษา คือมีผ้าต้องมีตู้ใส่ พอมีตู้ใส่ก็ต้องมีบ้านให้อยู่ พอมีบ้านให้อยู่ก็ต้องมีคนดูแลรักษา มันเป็นภาระไปหมด แต่มันเป็นภาระที่ดิฉันเต็มใจ ถ้ายังพอสู้ไหวก็จะสู้ต่อไป เพราะดิฉันสู้อายุเกือบ 30 ปี ตอนนั้นตั้งแต่สมัยเริ่มทำงานราชการ ดิฉันสนใจค้นคว้าศึกษาให้มันชัดเจน มีคำยืนยันจากผู้ใหญ่ แล้วเราก็เอามานั่งทำตั้งแต่ตัวแรก แต่ตัวแรกตอนนี้ไม่มีแล้วมันหายไป แล้วก็เริ่มเก็บทีละผืนสองผืน เงินเดือนข้าราชการเงินเดือน 3,000 บาทก็หมดไปกับเรื่องชีวิตจริงนี้ เพราะต้องหาซื้อหาเก็บทุกวิถีทาง ทั้งแลกทั้งทำอะไรก็ได้ที่ไม่ให้ผ้าหลุดไปอยู่ในมือฝรั่ง หรือออกนอกเมืองไปออกนอกประเทศไป

ทุกวันนี้ที่ม่อนฝ้าย จะเห็นว่าไม่ได้เป็นเพียงพิพิธภัณฑ์ผ้าเท่านั้น

คะ ม่อนฝ้ายจะรวมเรื่องราวความเป็นเชียงใหม่ ต่อจากจะหนักไปในเรื่องเครื่องแต่งกาย เพราะดิฉันเริ่มจากเครื่องแต่งกาย แล้วก็ไปบุกโลบายเป็นยุทธวิธีที่จะหาทางให้คนได้ใช้เครื่องแต่งกายให้ถูกเรื่อง ใครมาที่นี่ต้องสวมชุดชาวบ้านชาวล้านนา เพราะดิฉันอยากให้ผ้ามีการเคลื่อนไหว ชาวบ้านที่อยู่ที่นี่ ทีมงานทุกคนจะใส่หมัด ผ้าทุกผืนที่อยู่ในบ้านจะมีแม่แบบหมด คนเหนือเขาเรียกแม่ย่า จะมีต้นแบบหมด เพราะฉะนั้นมันจะไม่เพี้ยน ทั้งลวดลายและรูปแบบ ดิฉันไม่อยากจะให้ผิดเพี้ยนประเพณีมาก อยากจะยึดของดั้งเดิมไว้ อย่างเรื่องที่ดิฉันทำภาค (ตลาด) จะมีคนเฒ่าคนแก่ เด็ก ๆ สาว ๆ มาแต่งตัวแบบเชียงใหม่โบราณ ดิฉันเป็นคนธรรมดา ชอบอะไรที่เป็นชาวบ้าน ก็พยายามทำงานเกิดความยอมรับ เราทำภาคเพื่อที่จะนำเสนอเรื่องเครื่องแต่งกายแบบชาวบ้านว่า จริง ๆ แล้วมันสวย เป็นความงามที่มีเสน่ห์บนความเรียบง่าย และมี

ลักษณะการใช้งานที่แตกต่าง เป็นนิสัยส่วนตัวด้วย ดิฉันเป็นคนที่ชอบอะไรที่เรียบง่าย มันเป็นมาตั้งแต่กำเนิด มันแอนตี้อะไรไม่รู้อยู่ในใจลึก ๆ ไม่รู้เหมือนกันว่าเกิดอะไรขึ้นในใจ ทั้งที่จริงตอนเล็ก ๆ ก็ไม่ค่อยได้เรียนประวัติศาสตร์อะไรมากมายนักหรอก แต่เป็นเด็กที่ชอบตามพ่อตามแม่ ซึ่งพ่อแม่จะเป็นกวีล้านนา พ่อเป็นพระมาก่อน ท่านเป็นมหา เขาก็จะสอนดิฉันเรื่องนั้นเรื่องนี้ ทำให้ซึมซับมาเยอะ ใครมาสะกิดแผลจะรู้สึกได้ทันทีแล้วจะต้องรีบหาทางแก้ให้ได้ อย่างเช่นเด็ก ๆ เขามาแต่งเสื้อผ้าล้านนา เด็กบอกไม่ใส่ มันเขย เราก็ต้องมานั่งแก้ไขไอ้ตัวที่เขยนี้ให้ได้ ทำอย่างไรถึงไม่เขย เราต้องปรับสี เปลี่ยนวัสดุใหม่ แต่ว่าลวดลาย รูปแบบต้องให้คลาสสิก ไม่ผิดเพี้ยนเราก็ปรับเข้าหา เริ่มดูพฤติกรรมของคนที่เขาเข้ามาใช้งานที่ละเอียดที่ละน้อย ดิฉันบุกเบิกจนได้ จนเขายอมรับว่าเครื่องแต่งกายล้านนาสวย ดิฉันเองก็แต่งตัวสบาย ๆ ถึงมันจะเก่า มันจะซ่อม มันจะขาดบ้าง แต่ดิฉันก็มีความสุขมากกว่าที่จะไปใส่อะไรแพง ๆ กระเป๋าไม่เคยใช้ ใช้แต่พวกย่าม

ม่อนฝ้ายเหมือนเป็นสถานที่จัดงานด้วย

เมื่อก่อนดิฉันทำเป็นสถานที่ฟื้นฟูเครื่องแต่งกาย ที่นี้พอบุกเบิกได้ระดับหนึ่ง ก็มีการจัดแต่งงาน มีงานพิธีการ มีสถานที่เพื่อให้พิธีขาดล่อง ทำไมเวลางานแต่งงานจะต้องใช้ชุดสีขาวฟูพองและหุรหุรราคาหลายหมื่น ดิฉันเลยเริ่มคิดจับจุดที่จะต้องเอาเครื่องแต่งกายล้านนาขึ้นมาให้ทัดเทียมเป็นการตั้งใจที่จะให้มันสมบูรณ์ พอมีคนมาจัดงานก็มีการบอกต่อกันไป แต่ดิฉันจะทำให้กรณีที่ยอยากทำเท่านั้น ถ้าเงื่อนไขที่เรารับไม่ได้เราก็ไม่ทำ เช่น ถ้าต้องมีคนมาเดินหรือว่าจะแต่งชุดอย่างอื่น เราไม่ทำ ต้องเป็นล้านนาแท้เราถึงจะทำ ที่ม่อนฝ้ายเป็นบรรยากาศล้านนาครบถ้วนอยู่แล้ว ถ้าใครจะมาแต่งงานคุณมาแค่ตัว ชุดเรามีให้ทุกอย่าง ดิฉันเก็บเสื้อผ้าโบราณ ไม่ชอบเก็บไว้ในตู้ มันไม่มีประโยชน์ อันไหนพอใส่ได้ก็ให้นำออกมาใส่ ให้มีการเคลื่อนไหว มันต้องมีการสืบทอด และมันต้องมีชีวิต ถ้าอันไหนใช้ไม่ได้ ผ้าจะเสียหายก็เก็บ บางทีเราจะใช้ของเก่าเกือบทั้งหมดหรือใช้ของใหม่แต่ลายและรูปแบบไม่ผิดเพี้ยนใช้ปะปนกันไป เหมือนชีวิตนั้นแหละ มีใหม่มีเก่าปนกัน ถ้ามันเก่าเก็บเลย มันไม่มีประโยชน์ มันไม่ได้ใช้จริง ๆ เราจะเอาผ้าที่ค่อนข้างเก่ามาก

ที่จะใช้ไม่ค่อยได้เก็บ ซึ่งผ้าทุกผืนที่มีอยู่ดิฉันจะต่อลูกต่อหลานไว้สืบทอดทุกผืนแล้ว

ในเรื่องเครื่องแต่งกายที่ม่อนฝ้ายมีให้เข้าไปใช้ในงานต่าง ๆ ด้วย

ตอนแรกไม่ได้เป็นการเช่า เป็นการให้ยืมเพราะเป็นความต้องการของตัวเองที่อยากเห็นผ้ามีการเคลื่อนไหว แต่พอให้ยืมเยอะ ๆ เกิดปัญหาคือไม่คืนบ้าง เอาไปเสียหายบ้าง คือเอาไปแล้วไม่รับผิดชอบ บางทีอ้างว่ายังไม่ได้ซักบ้าง สุดท้ายเลยต้องเป็นการเช่า เราเลยต้องมีการคิดค่าปรับ คุณสามารถเอาไปได้แค่ 2 วัน ถ้าเกินกว่านี้ถูกปรับ เพราะว่าเรานำกลับมาทำเองหมด คุณเอาไปใช้วันนี้ พรุ่งนี้อากลับคืนมา นาน ๆ เข้าก็เลยมีค่าซักผ้าค่าอะไรบ้าง เพราะว่าคนเริ่มใช้เยอะ จากที่เรามีผืนเดียว มี 5 ผืน 10 ผืน 20 ผืน 100 ผืน ก็ต้องมีเงินมาหมุนเวียน เวลามีคนมาเช่าหรือมาดูผ้าถุงลายเชียงใหม่เป็นผ้าลายขวางนะ ถ้าผ้าลายตั้งเป็นของภาคอีสานนะ ใส่กรอมเท่านั้นไม่ใช่ใส่ครึ่งน่อง เราจะบอกเขาหมดเลย เด็กที่อยู่ห้องเช่าจะมีหน้าที่บอกความถูกต้อง ถ้าเขาเป็นไทยเงินมา เอาเป็นแบบบรรพบุรุษเขามั้ย เอาไทยลื้อมั้ย

นอกจากจัดงานแต่งแล้วมีงานอะไรอีกบ้างคะ

ก็มีพวกงานแสดงความยินดี มีงานต้อนรับ มีหลายงาน แต่ต้องจัดอย่างล้านนาเท่านั้นอย่างอื่นไม่ทำ เพราะอย่างน้อยดิฉันอยากให้คนที่มาได้สัมผัสบรรยากาศของคนเหนือจริง ๆ ด้วยรูปลักษณ์พื้นบ้าน ด้วยเครื่องแต่งกายด้วยอาหารการกินด้วยการแสดง จะขาดเฉพาะพิธีมัดมือเท่านั้น หากไม่ใช่พิธีแต่งงาน นอกนั้นพิธีการก็จะเหมือนกัน

อยากให้เล่าถึงบรรยากาศของงานในเย็นนี้ (เป็นงานมอบรางวัลและแสดงความยินดี ในช่วงที่เราไปสัมภาษณ์)

บรรยากาศจะเริ่มด้วยแขกเข้ามา เราจะปล่อยให้เขาเดินชม เดินชมอาหารอยู่ในภาคที่เราจำลองวิถีชีวิตพื้นบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กสาว ๆ ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำตามธรรมชาติ ใครจะแคะชมมรดก ใครจะแกง จะทำอะไรก็ทำไป แขกเข้ามาจะทานอะไรก็เดินหยิบเลย เราจะมีที่นั่งไว้รอถ้าเขาเบื่อเดิน เขาก็นั่งกิน ใครอยากจะไปคุยกับชาวบ้านก็คุย เราจะมิหุ้มขาดอง มีของกินพื้นเมือง แต่รู้สึกว่าเขาจะไม่ค่อยนั่งกันนะ จะเดินดูโน่นดูนี้ บางคนก็เดินไปดูผ้าหน้าบ้านแล้วแต่ความสนใจ ใครสนใจอะไรก็ไป อยากคุยกับยายคนไหนก็คุยทุกคนเป็นชาวบ้านจริง ๆ อายุหกสิบเจ็ดสิบ ตอนแรกเขาก็ไม่ค่อยกล้า ดิฉันก็บอกเขาว่าเราไม่ต้องไปยุ่งอะไรกับเขา ทำให้เป็นธรรมชาติ ส่วนใหญ่แขกจะใช้เวลาในภาคประมาณครึ่งชั่วโมงเขาก็จะเริ่มหาที่นั่ง พอเริ่มหาที่นั่งก็จะมีการเล็กน้อย บางกลุ่มก็จะไม่มีพิธีการ ปล่อยให้เราดำเนินการต่อไปเลย ก็จะมีนักดนตรีบรรเลงเพลงพื้นบ้านคลอบรรยากาศที่ที่เราจะปูเสื่อให้นั่ง จากนั้นจะมีการแห่โดกกลางอาหารที่เป็นอาหารหนัก เป็นโดกแบบพื้นเมือง และจะมีการแสดงประมาณสัก 45 นาที หรือครึ่งชั่วโมง อย่างเช่น การแสดงกลองสะบัดชัย การฟ้อนเมือง ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน เป็นอะไรแบบดั้งเดิม เราไม่มีการปรับปรุงอะไรเลย ทั้งเครื่องแต่งกาย ทั้งการรำ ทุกอย่างจะเป็นต้นแบบ จะมีการแสดงอยู่ช่วงหนึ่ง ถ้าหากว่าเป็นแขกกลุ่มที่จะต้องมีการพิธีการของเขาคือ เช่นว่า มีบรรยาย มีเสวนา หรืออะไรต่ออีกว่าไป แต่ถ้าไม่มีต่อบันเทิงอย่างเดียวคือจะต่อด้วยโพล์สของคำเมือง แล้วก็จบพิธี

คนต่างชาติมาแต่งงานแบบล้านนาที่นี้เยอะไหมคะ
ต่างชาติดีมีพอสมควรค่ะ แต่ไม่ถึงกับเยอะมาก แต่ 2 ปีที่ผ่านมาเป็นเรื่องแปลกเหมือนกันทั่วทั้ง ๆ ที่เป็นหน้าฝน แต่มีมอญก็ยังมีงานเยอะแทบไม่ได้หยุดเลย สมัยก่อนถ้าฤดูฝนเข้าพรรษาเราต้องพักงานไปทำอย่างอื่นก่อน เช่นไปทอดผ้าไปซ่อมของ แต่ว่าปีนี้แทบไม่ได้พักเลย บางงานเราบอกว่าฝนจะตกนะ ลองดูวิธีการอื่นก่อนมัย เขาก็ไม่ยอม เขาจะเอาอย่างนี้ ฝนตกก็ยอม แต่ส่วนใหญ่แล้วเราจะแคล้วคลาด

ถ้าไม่มีงานเข้ามามอญฝ่ายเปิดตามปกติไหมคะ

ถ้าไม่มีงานที่นี้ก็จะที่บ้านเลย ๆ เปิดให้คนที่สนใจเข้ามาดู แต่ทุก ๆ วันหน้าบ้านจะมีการจองชุด ดูชุด เข้าไปแต่งงาน เข้าไปงานลอยกระทง ซึ่งเราขอให้แค่ได้มีการนำไปใช้กัน แล้วก็แอบไปดูว่าเป็นที่เพิ่มที่เปอร์เซ็นต์ สงกรานต์ที่นี้ก็แอบไปดู จากที่เป็นศูนย์เปอร์เซ็นต์ เพิ่มเป็นที่เปอร์เซ็นต์ เพราะเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมามันเป็นความเข้าใจไขว้เขวของสื่อมอญ อภลักษณ์ของคนเชียงใหม่ก็คือผู้หญิงผู้ชายมีวัฒนธรรมครึ่งท่อนเหมือนกัน ใส่เสื้อมอญกันทั้งเมือง ดิฉันรู้สึกตะขิดตะขวงใจว่าน่าจะมอญอะไรที่แตกต่าง เลยค้นและเจอว่ามันเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้นเองแต่ไม่ใช่เอกลักษณ์ ฉะนั้นจำเป็นต้องเอาเอกลักษณ์ออกมาให้ได้ ต้องทำให้เกิดและเห็นด้วย เมื่อก่อนไปไหนมาไหนจะมีพิธีการเคลื่อนที่แบบลงข้อมูลเอาไว้ บอกคนทุกคนที่เจอ 30 ปีที่พยายามมารู้สึกว่าได้ผล ด้วยความที่มอญฝ่ายเป็นเป้าหมายว่าถ้ามีคนเห็น คนได้มารู้จักความเป็นเชียงใหม่ ก็น่าจะพากันรักเชียงใหม่ สิ่งที่ดีฉันได้จากคนที่คนมาที่นี้ เช่นว่าคู่แต่งงานมาเห็น เขาบอกว่าเขาเกือบจะรื้อบ้านยายแล้ว แต่พอเขาได้เห็นที่นี้เขาชอบ เราสามารถที่จะชะลอมันได้ แทนที่ 50 ปีจะไม่เหลืออะไรให้เห็นหรืออย่างน้อยก็คงจะเป็น 51 ปี ดิฉันเริ่มทำมาที่ละนิดทีละหน่อย ทำตรงนี้ก็ประมาณ 20 กว่าปีคือสมัยก่อนดิฉันเป็นครูประจำการ ทุกวันนี้ก็ยังสอนอยู่ เวลาสอนก็จะดูคนที่มาเรียน ครูเขาจะแจ้งความประสงค์ว่าวันนี้กลุ่มไหนจะเข้ามาที่นี้ ดิฉันจะสอนฟรี ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงพระภิกษุปริญาโท

สอนเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้างคะ

ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกจิตสำนึก เล่าเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ของล้านนาสู่เชียงใหม่ ความเป็นตัวเรา ความเป็นคนเชียงใหม่ เพราะคนส่วนใหญ่จะเป็นคนที่นี้ นักศึกษาที่มาอยู่หรือมาเรียนอย่างน้อยเขาก็ใช้พื้นที่ของเชียงใหม่ ฉะนั้นเขาควรจะมีประวัติศาสตร์ เขาควรจะมีว่าเขาไม่ควรทำลายอะไร อย่างน้อยดิฉันมีโอกาสได้บอกกล่าวไปเดือนละ 5 กลุ่ม 10 กลุ่ม อย่างเช่นถ้าเด็กที่มาเป็นนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลขึ้นไป เวลาเด็กอนุบาลมาเรียนเราก็ต้องบอกเด็กนักเรียน นี่ขนมพื้นบ้านนะคะ ขนมสมัยโบราณเขามีสลักชณะแบบนี้ละ ไม่มีพิษภัย หนูลองทำมัย

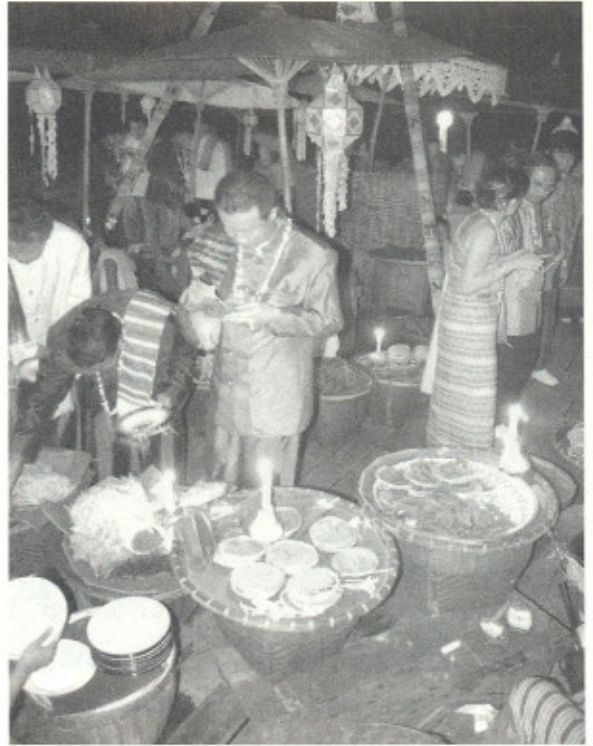
เด็ก ๆ ก็ลองทำสนุกสนาน และจะให้เขาทำงานหัตถกรรม เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นทำโคมอันเล็ก ๆ หัดทำกระทงบรรจุหีบห่อ ที่มันเป็นของโบราณ และหัดแต่งตัวมวยผมเป็นผู้หญิง เชียงใหม่ ซึ่งทุกคนที่เข้ามาต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าหมด ค่อย ๆ บอกเล่าให้เขาว่าคนเชียงใหม่แต่งกายกันอย่างไร ล้านนามีกีฬาตีเฝ้าพันธุ แต่ละเฝ้าพันธุแต่งกายกันอย่างไร เชียงใหม่มีอะไรบ้าง วิวัฒนาการตั้งแต่ในอดีตสองสามร้อยปีจนถึงปัจจุบัน เรามีการแต่งกายที่วิวัฒนาการ ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นอย่างไร ไทยใหญ่ใส่ชุดอะไร เด็ก ๆ เขาก็จะจำ แล้วก็ให้หัดมวยผม ผู้หญิงเชียงใหม่ต้องไว้ผมยาว ต้องเสียบดอกไม้บนพोटีลูกสาวดิฉันผมยาวถึงพื้น เขาก็มาเป็นแบบให้ เราก็ดูสอนไป พอถึงเวลาใกล้เที่ยงก็ไปหัดทำขนม ไปปรุงอาหารเอง ช่วยกันทำกับข้าว ช่วยคุณยาย เหล่านี้ดิฉันคิดว่านอกจากจะเป็นการปลูกจิตสำนึก ยังให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสชีวิตชนบทที่มันจะไม่มีแล้ว ดิฉันจึงต้องทำมือน่ายขึ้นมากแบบนี้ ถึงจะพอฟื้นได้บ้าง เพราะบางครั้งบอกด้วยคำพูดมันยาก มีคนเชื่อหน่อย บางครั้งถึงเราบอกไปเขาก็ไม่เข้าใจ ไม่เห็น ไม่รู้สึก ถ้าทำอย่างนี้ทุกคนเข้ามา ทุกคนจะรู้สึกเหมือนได้เข้ามาอยู่อีกโลกหนึ่ง เราต้องทำให้ถึง เป็นความพยายามทุกอย่างที่จะฟื้นฟูคะ เด็กบางคนบอกว่าคุณครูขาถ้าหนูโตขึ้นหนูจะสร้างบ้านแบบครู เราก็ได้ตรงนี้แหละ

ที่นี่จัดเป็นสถานที่เที่ยวได้หรือเปล่านั้น

ดิฉันก็เห็นคนเขามากันนะคะ คนที่มาเขารู้สึกสบาย ๆ เจตนาอยากรู้เรื่องอะไรก็ตาม ถ้าเขาไม่อยากจะรู้เรื่องอะไรก็ให้เดินดูตามสบาย บางทีบางกลุ่มซื้อข้าวซื้อปลา มานั่งกิน ก็แล้วแต่เขา อย่างน้อยให้เขาได้มาเห็น ได้มาสัมผัสสักยังดี

พยายามที่จะอนุรักษ์ไว้ให้ได้มากที่สุด

เราต้องหวงคะ ถ้าไม่หวงแล้วมันจะแย่นะคะ เราต้องทำตัวอย่าง แต่เราทำแล้วได้ผล ขอโทษนะคะ ดิฉันเป็นคนไม่ตัดจริตเลย เรื่องการกิน การใช้ ไม่ชอบก็คือไม่ชอบ ไม่ต้องตัดจริตเอาช้อนเอาส้อมต่าง ๆ นานามา ดิฉันอยากใช้มือก็ใช้ เพราะแน่ใจว่ามีมือตัวเองสะอาด เครื่องแต่งตัวเหมือนกัน บางทีเพื่อนมาให้ช่วยไปงานโน่นงานนี้ แล้วต้องแต่งตัวอย่างโน้นอย่างนั้นะ ถ้ามันต้องขนาดนั้นไม่ต้องไปละยุ่งยากเกินก็ไม่ไป รับไม่ได้ก็ไม่ไป ในที่สุดตัวเองก็ดูแปลกแยก

แต่ถึงแม้ว่าดูแปลกแยกแต่ก็มีความหวังในใจลึก ๆ ว่าอนาคตมันต้องดีขึ้น เพราะที่ผ่านมามันไม่มีในหลักสูตร มันไม่มีในบทเรียนเราเป็นครูเรายังหาอะไรไม่เจอเลย ทุกวันนี้ดิฉันทำงานภูมิปัญญาที่บอจารย์อีกท่านหนึ่ง ทำเทพคาสเซ็ทให้พ่อ เขาเล่าเรื่องโน้นเล่าเรื่องนี้ อยากฟังเรื่องบายศรี ไช้มัยก็เล่าใส่เทพเอาไว้แล้วแล้วก็เก็บไปให้ที่โรงเรียน จะเรียนทำบายศรี ดิฉันจับเด็กใส่รดเลย ลงทุนขับไปส่งถึงที่ แต่ต้องยอมรับครูบางคนไม่มีก็ไม่เดิน เขาไม่พัฒนาอาชีพเขา ดิฉันเลยมีความรู้สึกว่าสงสารเด็กที่จริงหลักสูตรเขาว่างไว้กว้าง ๆ ว่าให้ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น แค่ว่าพาไปวัดเจดีย์หลวงหรือว่าไปพิพิธภัณฑ์ ก็ไม่อยากจะออกจากโรงเรียนอยู่แล้ว เพราะการออกไปนั่นคือค่ารถ ค่าเดินทาง และครูต้องเหนื่อยแทนที่จะนั่งเฉย ๆ สมัยที่สอนภาษาอังกฤษ พาเด็กไปนั่งเรียนหน้าวัดเจดีย์หลวง หนูไปถามฝรั่งคนนั้นสิว่า ขอถ่ายรูปหน่อยได้มั๊ยคะ เด็กกลับมา หนูพูดผิด แต่เขาสอนให้พูดใหม่ อย่างนี้เด็กก็จะได้แล้ว หรือเด็กอยากทำอาหาร ก็มาทำที่บ้านครู แต่สกรปรอบได้นา แม้บ้านจะเก่าแต่ก็ต้องทำให้สะอาดนะคะ จะสอนเขา วันเสาร์-อาทิตย์ให้เด็กมาเรียนเด็ก ๆ จะชอบที่นี่ เตียวก็มาวิ่งกันวัน ๆ ทุกวันนี้ยังมีคนเรียนตามมาที่นี่ ตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ จนตัวใหญ่

เป็นความสุขใจของเราที่มีคนศรัทธา เห็นคุณค่า

คะ จริง ๆ มันเหนื่อยแต่คิดนี่ยังต้องทำอีกเยอะ บุกเบิกไปที่ละเรื่องสองเรื่อง เหมือนกับตัวเป็นคนนิสัยชอบเอาชนะ จะต้องทะเลาะให้ได้ ถ้ายังซื้อใจคนไม่ได้ เราต้องยิ่งพยายาม ยิ่งคนมาอุดหนุนเรา ยิ่งต้องลุกขึ้นสู้ แต่เป็นสู้ด้วยตัวเองไม่ได้ไปอยู่กับใคร ทุกวันนี้ไม่มีองค์กรองค์กรไหนมาหยิบยื่น แต่ว่าโชคคืออยู่หน่วยตรงที่สื่อเขาเห็นแล้วเขาประทับใจ มีการออกทีวีบ้างอะไรบ้าง ทำให้คนรู้สึกสนใจอย่างกลุ่มนักเขียน กลุ่มศิลปิน พวกนี้ก็มาชื่นชมและนำมือนฝ้ายไปบอกต่อ บอกโดยวิธีการของเขา

พยายามที่จะสืบทอดความเป็นล้านนา มา 30 ปี
ให้กำลังใจตัวเองอย่างไรคะ

ก็มีคนเผ้าคนแก่ที่เขารับรู้ศรัทธาใจมาก ๆ กลุ่มทำงานที่เขาเดินเข้ามาหาเราโดยไม่หวังว่าเขาจะมีค่าตอบแทนมากมาย บางทีคิดนี่ยังไม่รู้เลยว่าวันนี้เราทำงานชิ้นนี้ออกไป จะได้รับผลตอบแทนเท่าไร บางทีเขาก็ให้เราเกินกว่าที่เราคิด แต่บางทีมันก็น้อยกว่าที่เราคิด ตอนหลังคิดนี่ยังเริ่มเป็นคนวางเงื่อนไข คือถ้ามันไม่คุ้มเราก็ทำไม่ได้ มันเหนื่อย คิดนี่ยังเป็นไทรอยด์เป็นพิษ คอโต ยังไม่มีเวลาไปผ่า เพราะว่าใช้งานตัวเองหนักมาก งานที่ทำมันเป็นงานศิลปะ งานว่าด้วยศิลปะ การจัดวาง ความเหมาะสม ทุกอย่างต้องดูแลเองหมดเลย ให้ใครทำไม่ได้ อย่างดีก็ให้ใครมาช่วยหยิบ

เป็นมือเป็นไม้ได้บ้าง ซึ่งเมื่อก่อนนี่จะไม่มีเลย ทำคนเดียวตลอด เพราะว่ามันยังไม่มีคนเห็นใจคะ แต่ทุกวันนี้ก็ยังไม่วางใจที่จะให้คนอื่นทำ สมมุติว่าเราไม่ไปหรือไปไม่ได้ ยังไงคิดนี่ยังต้องโผล่ไปเช็กไปอะไรจนได้ เหมือนเอาพวกนี้ให้เขาวาดแล้วบอกว่าชนต่างอน ๆ หน่อยนะ ผมยว ๆ หน่อยนะ ซึ่งยังงั้นมันก็ไม่เหมือนกับเราลงมือวาดเอง มันบอกความรู้สึกไม่ถูก ทำเองทุกอย่างมันก็เลยเหนื่อย เพราะจะคิดหนัก พยายามไม่ให้งานออกมาบกร่อง ดูทุกจุด ดูทุกเรื่อง เดินจนถึงนาทีสุดท้าย พยายามถึงที่สุด สิ่งที่อยู่ในใจตลอดเวลา คืออยากบอกคนทั่วไป อย่างน้อยอยากบอกคนในพื้นที่ ทำไมงานต่าง ๆ ถึงมาลงที่เชียงใหม่กันเยอะ ทำไมเขาถึงรู้สึกว่าเชียงใหม่แตกต่าง เพราะว่าเรามีศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างใจคะ อยากให้คนเชียงใหม่ได้มองเห็นเสน่ห์ของตัวเอง แล้วเราก็มาช่วยกัน

รู้สึกอย่างไรกับความเปลี่ยนแปลงของเชียงใหม่วันนี้บ้าง

เวลาขับรถผ่านถนนแต่ละสายทุกวันกลับมาจะเศร้า มันละเหี่ย มันบอกไม่ถูก คือทุกวันเราไปชื่นชมยังเหลือบ้านหลังนี้เนาะ บ้านหลังนี้สวย บ้านหลังนี้สมัยโบราณ เมื่อก่อนมันยังเหลืออยู่เยอะ แต่ว่าวันนี้ผ่านไป บ้านหลังนี้รื้ออีกแล้ว เมื่อก่อนพยายามตัดทาน แต่ตัดทานไม่ได้ เพราะเราตัวเล็กมาก ที่สุดของการเสียใจ คือเห็นการล่มสลายไปที่ละอย่าง จนจะไม่เหลืออะไรแล้ว เหลือให้เห็นนิดหน่อยไม่ได้เขียวหรือ ความรู้สึกจะเยอะมาก ก็เลยมาทำที่ม่อนฝ้าย เราจะได้ไม่มองที่อื่น มองเฉพาะตรงนี้พื้นที่ตรงนี้ต่อไป

กลิ่นอายความเป็นพื้นเมืองชาวล้านนา ที่เกิดขึ้น ณ ม่อนฝ้าย ทั้งหมดมีจุดเริ่มต้นจากการที่ผู้หญิงคนนี้ได้ใช้ความเพียรพยายามในการเก็บสะสมผ้าพื้นเมือง และอยากให้เห็นผ้ามีความเคลื่อนไหวด้วยการถูกหยิบนำมาสวมใส่ ...เราเชื่อว่าตราบไต่ที่ยังมีคนที่ศรัทธา และเห็นคุณค่าในรากเหง้าของตัวเอง เจกเช่น อาจารย์รำพัน โกฏแก้ว ที่เปรียบล้านนาคือชีวิต พลังเล็ก ๆ อย่างนี้แหละที่สมควรได้รับการยกย่อง

